

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**PRIVATNE INSTRUKCIJE I POVEZANOST SA SAMOEFIKASNOŠĆU I
SAMOEFIKASNOŠĆU ZA SAMOREGULACIJU U MATEMATICI I STRANOM
JEZIKU**

Diplomski rad

Hana Paver

mentor: dr.sc. Vesna Vlahović - Štetić

Zagreb, 2015

Sadržaj

Uvod.....	1
Samoregulacija.....	1
Samoeфикаsnost.....	2
Samoeфикаsnost za samoregulaciju.....	5
Privatne instrukcije u Republici Hrvatskoj i svijetu.....	6
Cilj, problemi i hipoteze.....	9
Metodologija.....	10
Sudionici.....	10
Mjerni instrumenti.....	10
Postupak.....	12
Rezultati.....	13
Čestina korištenja i funkcija privatnih instrukcija.....	13
Razlika u čestini korištenja privatnih instrukcija između učenika iz velikih i manjih mjesta.....	15
Povezanost između čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike i stranog jezika sa samoeфикасношću i samoeфикасношću za samoregulaciju u matematici i stranom jeziku.....	16
Analiza fokusnih grupa.....	17
Rasprava.....	21
Privatne instrukcije – čestina, funkcija i razlika u velikim i malim mjestima.....	21
Povezanost čestine korištenja privatnih instrukcija sa samoeфикасношću i samoeфикасношću za samoregulaciju.....	24
Zaključak.....	28
Literatura.....	29
Prilog.....	31

Privatne instrukcije i povezanost sa samoeфикасношћu i samoeфикасношћu za samoregulaciju u matematici i stranom jeziku

Private tutoring and correlation with self-efficacy and self-efficacy in self-regulated learning of mathematics and a foreign language

Hana Paver

Sažetak

Cilj ovog istraživanja ispitati je čestinu korištenja i funkciju privatnih instrukcija, razliku u čestini korištenja između sela, manjih i većih mjesta, te povezanost između čestine korištenja instrukcija te samoeфикаsnosti i samoeфикаsnosti za samoregulaciju učenja matematike i stranog jezika, na uzorku učenika četvrtih razreda gimnazija $N=318$. Akademska samoeфикаsnost je vjerovanje u vlastite sposobnosti organiziranja i izvršavanja aktivnosti potrebnih za ostvarivanje postignuća u različitim akademskim područjima. Akademska samoeфикаsnost za samoregulaciju je vjerovanje u vlastite samoregulatorne sposobnosti u akademskim područjima. Pretpostavka ovog istraživanja kaže da je jedan od utjecaja na samoeфикаsnost i samoeфикаsnost u samoregulaciji za matematiku i za strani jezik korištenje privatnih instrukcija iz njih. Privatne instrukcije su usluga gdje jedna osoba drugoj pruža dodatnu poduku iz školskih predmeta u interakciji jedan na jedan, a instruktoru se plaća ta usluga. Istraživanjem povezanosti čestine korištenja instrukcija i ova dva konstrukta dobila se značajna negativna korelacija samoeфикаsnosti u matematici i čestine korištenja instrukcija. Ostali konstrukti nisu pokazali značajnu povezanost sa čestinom korištenja. Pokazalo se da onima kojima matematika ide slabije češće imaju nižu samoeфикаsnost te da je vjerojatnije da će pohađati privatne instrukcije iz matematike.

Ključne riječi: privatne instrukcije, samoeфикаsnost, samoeфикаsnost u samoregulaciji, matematika, strani jezik

Abstract

The aim of this study was to examine the frequency of use and function of private tutoring, the difference in the frequency of its use between village, smaller and larger cities, and the correlation between frequency of use of tutoring and self-efficacy and self-efficacy in self-regulated learning of mathematics and a foreign language, on the sample of fourth-grade students of gymnasium $N=318$. Academic self-efficacy is the belief in their own ability to organize and to execute activities necessary for the realization of the achievements in academic areas and academic self-efficacy in self-regulation is the belief in their own self-regulatory skills in academic areas. The assumption of this research is that one of the impact of creating self-efficacy and self-efficacy in self-regulation in mathematics and a foreign language is the use of private tutoring for those subjects. Private tutoring is a service where one person provides to another person extra lessons for school subjects in interaction one-on-one, and the tutor charges that service. The analysis of correlation between frequency of use of tutoring and these two constructs produce a significant negative correlation between self-efficacy in mathematics and frequency of use of private tutoring in mathematics. Other constructs have not shown a significant correlation with frequency of use of private tutoring. It occurs that those who do poorly in mathematics tend to have lower self-efficacy, and they are more likely to attend private lessons in mathematics.

Keywords: private tutoring, self-efficacy, self-efficacy in self-regulation, mathematics, foreign language

Uvod

Samoregulacija

Jedna od najvažnijih ljudskih sposobnosti je sposobnost samoregulacije koja nam pruža mogućnost prilagodbe u raznim situacijama. Zadnjih desetljeća se unutar socijalno kognitivne teorije provode istraživanja usmjerena na razvoj samoregulacije, te na definiranje njenih komponenata i njihovih funkcija (Zimmerman, 2000). Socijalno kognitivna teorija gleda na samoregulaciju kao interakciju osobnih, ponašajnih i okolinskih procesa (Bandura, 1986; prema Zimmerman, 2000). Samoregulacija učenja i rješavanja problema oblik je kontrole koju karakterizira integrirana regulacija kognicije, motivacije i emocija (Snow, Corno i Jackson, 1996; Boekarts, 1997; Pintrich i sur., 2000; prema De Corte, Verschaffel i Op 't Eynde, 2000). Ključna pretpostavka svih modela samoregulacije je postojanje cilja, kriterija ili standarda koji će služiti kao mjerilo prema kojem se ocjenjuju operacije u sistemu i prema tome se vode samoregulatorni procesi (Pintrich, 2000). Samoregulacija se odnosi na samogenerirane misli, osjećaje i ponašajne aktivnosti koje služe postizanju osobnih ciljeva, a te misli, osjećaji i ponašanje planirani su i prilagođavani kroz cikluse (Zimmerman, 2000). Ona je dio metakognicije, ali isto tako ovisi o uvjerenjima i afektivnim reakcijama u određenom kontekstu izvedbe (Zimmerman, 1995b; prema Zimmerman, 2000). Samoregulacija uključuje procese koji su proaktivni i reaktivni u prilagodbi tokom postizanja ciljeva. Osobni, ponašajni i okolinski faktori mijenjaju se tokom izvedbe, a samoregulatorni procesi koriste povratnu informaciju o prijašnjoj izvedbi kako bi se napravile prilagodbe trenutne izvedbe (Zimmerman, 2000).

Prema Zimmermanu (2000) samoregulatorni procesi prolaze kroz tri ciklične faze: fazu promišljanja, fazu izvedbe ili voljne kontrole i fazu samoreflektivnih procesa. Faza promišljanja uključuje analizu zadatka i samomotivacijska vjerovanja. Glavna forma analize zadatka uključuje postavljanje ciljeva. U fazi izvedbe ili voljne kontrole dva su procesa: samokontrola i samomotrenje. Samokontrola uključuje procese poput samoinstrukcija, zamišljanja i usmjeravanja pažnje, a samomotrenje se odnosi na praćenje specifičnih aspekata vlastite izvedbe, uvjeta u kojima se izvodi i efekata koje izvedba proizvodi (Zimmerman i Paulsen, 1995; prema Zimmerman, 2000). Bandura (1986; prema Zimmerman, 2000) definira dva samoreflektivna procesa koja su usko povezana i sa samomotrenjem: samoprosudba i samoreakcije. Samoprosudba uključuje samoevaluaciju vlastite izvedbe s ciljem ili standardom i atribuiranje značajnih uzroka rezultatima. Također, ljudi koji tijekom faze

promišljanja planiraju upotrijebiti određenu strategiju tijekom izvedbe, vjerojatnije će atribuirati neuspjeh toj strategiji nego li niskoj sposobnosti (Zimmerman i Kitsantas, 1997; prema Zimmerman, 2000). Samoreakcije ciklično utječu na fazu promišljanja i imaju utjecaj na buduće aktivnosti koje osoba poduzima kako bi došla do cilja i izbjegla nepoželjne ishode. Samozadovoljstvo izvedbom ojačava samoeфикаsnost o usavršavanju akademske vještine i ciljeve orijentirane učenju (Schunk, 1996; prema Zimmerman, 2000), te ojačava intrinzično zanimanje za zadatak (Zimmerman i Kitsantas, 1997; prema Zimmerman, 2000). Samonezadovoljstvo smanjuje samoeфикаsnost i intrinzično zanimanje da se nastavi ulagati napor za ostvarenje cilja (Zimmerman, 2000).

Moguće je razviti samoregulaciju putem osobnog otkrivanja (Zimmerman, 2000), no brži put razvoja samoregulacije pruža pouka, izlaganje socijalnim modelima ili davanje prilike da se stvore vlastite strategije i testira njihova učinkovitost (Schunk i Ertmer, 2000; Zimmerman 2000). U akademskom području života govori se o akademskoj samoregulaciji i njenim komponentama. Oznake samoregulacije su izbor i kontrola: učenici ne mogu samoregulirati osim ako imaju više opcija za učenje i ako mogu kontrolirati bitne dimenzije učenja (Zimmerman, 1994; prema Schunk i Ertmer, 2000). Samoregulirani učenici prvenstveno osobno iniciraju i usmjeravaju napore kako bi stekli znanje i vještine (Zimmerman, 1986; prema Zimmerman, 1989). Da bi se za nekog učenika moglo reći da je samoreguliran, njegovo učenje mora sadržavati uporabu specifičnih strategija kako bi se postigli akademski ciljevi na osnovi percepcije o *samoeфикаsnosti*. Ova definicija pretpostavlja važnost učeničke samoregulirane strategije učenja, percepciju samoeфикаsnosti o vještini izvođenja i posvećenosti akademskim ciljevima. Učeničke samoregulirane strategije učenja su akcije i procesi usmjereni prema usvajanju informacija ili vještina (Zimmerman i Martinez-Pons, 1986; prema Zimmerman 1989). Poznavanje samoregulatornih vještina nevrijedno je ako se osoba ne može motivirati na njihovo korištenje. Ključna samomotivacijska vjerovanja čine: *samoeфикаsnost*, očekivanja o ishodu, intrinzično zanimanje i vrednovanje, te orijentacija prema cilju (Zimmerman, 2000).

Samoeфикаsnost

Samoeфикаsnost kao psihološki konstrukt definira Bandura (1997; prema Chemers, Hu i Garcia, 2001) objasnivši ju kao vjerovanje u vlastite sposobnosti organiziranja i izvršavanja aktivnosti potrebnih za ostvarivanje postignuća. Samoeфикаsnost se može definirati kao opća, ali i unutar bilo koje ljudske aktivnosti. Tako je akademska samoeфикаsnost vjerovanje u

vlastite sposobnosti organiziranja i izvršavanja aktivnosti potrebnih za ostvarivanje postignuća u akademskom kontekstu. Bandura (1977; prema Maurer i Pierce, 1998) kaže da postoje tri dimenzije samoeфикаsnosti: veličina, jačina i općenitost. Veličina označava razinu do koje osoba smatra da može izvršavati nešto, jačina označava samouvjerenost da može izvoditi nešto na određenoj razini i općenitost označava koliko se samoeфикаsnost u nekoj situaciji može proširiti u druge situacije. Socijalno-kognitivistički teoretičari pretpostavljaju da je samoeфикаsnost ključna varijabla koja utječe na samoregulirano učenje (Rosenthal i Bandura, 1978; Bandura, 1986; Schunk, 1986; Zimmerman, 1986; prema Zimmerman, 1989). Kao podrška ovoj pretpostavci, nađena je povezanost učeničke percepcije samoeфикаsnosti s dva ključna aspekta predložene recipročne petlje povratnih informacija: korištenje strategija učenja i samomotrenje. Učenici s visokom razinom samoeфикаsnosti pokazali su veću kvalitetu strategija učenja (Kurtz i Borkowski, 1984; prema Zimmerman, 1989) i veću razinu samomotrenja ishoda učenja od učenika s nižom razinom samoeфикаsnosti (Diener i Dweck, 1978; Pearl, Bryan i Herzog, 1983; Kuhl, 1985; prema Zimmerman, 1989). Dodatno, nađena je i pozitivna povezanost učeničke percepcije samoeфикаsnosti s ishodima učenja poput: upornosti u zadatku (Zimmerman i Ringle, 1981; prema Zimmerman, 1989), izborom zadatka (Bandura i Schunk, 1981; Zimmerman, 1985; prema Zimmerman, 1989), učinkovitom aktivnosti učenja (Thomas, Iventosch i Rohwer, 1987; prema Zimmerman, 1989) i akademskim postignućem (Thomas i sur., 1987; prema Zimmerman, 1989). Pretpostavlja se da učeničko ponašanje utječe na percepciju samoeфикаsnosti, i obrnuto (Zimmerman, 1989). Smatra se i da učeničko vjerovanje o samoeфикаsnosti može utjecati na njihovu manipulaciju i odabir okoline za učenje (Zimmerman, 1985; prema Zimmerman, 1989).

Samoeфикаsnost je prisutna kroz sve tri faze samoregulacije: promišljanja, izvedbe i samorefleksije. Osobe vješte u samoregulaciji ulaze u situacije učenja sa specifičnim ciljevima i snažnim osjećajem samoeфикаsnosti. Kako rade na zadacima, opažaju vlastitu izvedbu i uspoređuju postignuto sa svojim ciljevima kako bi ustanovili napredak. Samopercepcija napretka pojačava samoeфикаsnost, motivaciju i potiče daljnju uporabu učinkovitih strategija (Ertmer, Newby, MacDougall, 1996; Schunk, 1996; prema Schunk i Ertmer, 2000).

Samoeфикаsnost ima značajan utjecaj na korištenje kognitivnih i metakognitivnih strategija. Istraživanje utjecaja vjerovanja o uspjehu ili neuspjehu u rješavanju problemskih zadataka pokazalo je da studenti koji su vjerovali da su uspješni tijekom rješavanja problemskih zadataka koriste više strategija kako bi došli do rješenja, fleksibilniji su i daju bolju evaluaciju

o vlastitoj uspješnosti u zadatku (Cervone i Peake, 1986; Bouffard-Bouchard, 1990; prema Chemers, Hu i Garcia, 2001). Također ima značajan utjecaj na motivaciju, na primjer na dulje ustrajanje u rješavanju matematičkih problema (Bouffard-Bouchard, Parent i Larivee, 1991; prema Chemers i sur., 2001). Meta-analizom dobivena je značajna korelacija samoeфикаsnosti i akademske izvedbe $r=.38$, te značajna korelacija samoeфикаsnosti i upornosti $r=.34$ (Multon, Brown i Lent, 1991; prema Chemers i sur., 2001).

Vjerovanja o samoeфикаsnosti utječu na motivaciju putem postavljanja ciljeva: što su ljudi uvjereniji da su sposobni, postaviti će si više ciljeve i ostaju čvršće posvećeni postizanju tih ciljeva (Locke i Latham, 1990; Bandura, 1991; prema Zimmerman, 2000). Kada ljudi ne postižu svoje ciljeve, oni koji su samoeфикаsniji povećat će svoje napore, a oni koji više sumnjaju u svoje sposobnosti povući će se (Bandura i Cervone, 1986; prema Zimmerman, 2000). Također, uz pozitivnija očekivanja jači je osjećaj samoeфикаsnosti i motivacija će se vjerojatnije održavati (Chemers i sur., 2001).

Učenici dobivaju informacije o samoeфикаsnosti i putem usporedbe svoje s izvedbom drugih osoba. Slični drugi daju osnovu za usporedbu (Schunk, 1987; prema Schunk i Ertmer, 2000). Učenici često dobivaju persuazivne informacije od učitelja, roditelja i drugih, koje im sugeriraju da su sposobni izvesti zadatak. Takve informacije mogu povisiti ефикаsnost, ali i biti poništene ako tijekom izvedbe dođe do neuspjeha (Bandura, 1993; prema Schunk i Ertmer, 2000).

Vrlo je mnogo istraživanja samoeфикаsnosti u specifičnim akademskim područjima. U istraživanju Woltersa i Pintricha (1998) pronađene su razlike u učeničkim samoizvještajima o vrijednosti i interesu za akademske zadatke, samoeфикаsnost i ispitnu anksioznost kroz tri različita akademska područja: matematiku, engleski i društvene znanosti. Samoeфикаsnost je značajan prediktor za višu uporabu kognitivnih i samoregulatornih strategija, te izvedbe u sva tri područja. Iz socijalno kognitivne perspektive samoreguliranog učenja, čini se da interes i pridana vrijednost pomažu učeniku da započne sa zadatkom, a jednom kad je započeo sa zadatkom, samoregulacijski procesi i adaptivna vjerovanja o vlastitoj ефикаsnosti postaju bitni za navođenje i kontrolu nad izvedbom (Garcia i Pintrich, 1994; Schunk, 1994; Zimmerman, 1994; prema Wolters i Pintrich, 1998). Samoeфикаsnost se pokazala bitnom u postizanju prilagodbe u obrazovnom kontekstu, stoga je važno ustanoviti faktore koji utječu na samoeфикаsnost, održavanje pozitivnih samopercepcija i vjerovanja već u ranim razinama obrazovanja (Chemers i sur., 2001).

Samoeфикаsnost za samoregulaciju

Učenička vjerovanja o vlastitim sposobnostima da koriste samoregulatorne strategije utječu na njihovo korištenje (Zimmerman i Cleary, 2006; prema Usher i Pajares, 2008). Nije bitno samo znati o samoregulatornim strategijama, već i znati možemo li ih učinkovito koristiti. Ovo vjerovanje u vlastite samoregulatorne sposobnosti naziva se samoeфикаsnost za samoregulaciju. Ono je važan prediktor učenikove učinkovite uporabe samoregulatornih strategija kroz razne akademske domene (Zimmerman i Martinez-Pons, 1990; Zimmerman, Bandura i Martinez-Pons, 1992; Zimmerman i Bandura, 1994; Bandura, Barbaranelli, Caprara i Pastorelli, 1996, 2001; Bong, 2001; Bandura, Caprara, Barbaranelli, Gerbino i Pastorelli, 2003; prema Usher i Pajares, 2008).

Samoeфикаsnost za samoregulaciju povezana je s motivacijom i uspjehom u različitim akademskim područjima što vrijedi za učenike na svim razinama obrazovanja (Bandura, 1997; Pajares, 2007; prema Usher i Pajares, 2008). Na primjer, pozitivno korelira s akademskom samoeфикасношću i samokonceptom, vrednovanjem škole i određenih školskih predmeta, stvaranjem ciljeva usavršavanja, pisanjem eseja, rješavanjem matematičkih problema, znanstvenom kompetencijom, ukupnim prosjekom ocjena, a negativno korelira s akademskom anksioznošću i anksioznošću specifičnom za školski predmet te s ciljevima izbjegavanja izvedbe (Zimmerman i Martinez-Pons, 1990; Zimmerman i sur., 1992; Zimmerman i Bandura, 1994; Pajares, 1996; Pajares i Graham, 1999; Pajares, Miller i Johnson, 1999; Pajares i Valiante, 1999, 2002; Joo, Bong i Choi, 2000; Usher i Pajares, 2006; prema Usher i Pajares, 2008).

Pokazale su se i spolne razlike u učeničkoj samoeфикаsnosti za samoregulaciju, i to u korist učenica (Pajares, 2002; prema Usher i Pajares, 2008). Na primjer, Zimmerman i Martinez-Pons (1990; prema Usher i Pajares, 2008) intervjuirali su učenike petog, osmog i jedanaestog razreda i pronašli da učenice pokazuju višu razinu postavljanja ciljeva i strategija planiranja, te su koristile samomotrenje češće nego učenici. Djevojke su također nadmašile dječake u sposobnosti strukturiranja okoline za optimalno učenje. Pajares i Valiante (2002; prema Usher i Pajares, 2008) prikupili su vjerovanja učenika od trećeg do desetog razreda i izvijestili da samouvjerenost učenika u vlastite samoregulatorne strategije učenja opada kako su učenici napredovali od osnovne do srednje škole. Ovaj pad čak je strmiji od sličnog pada koji se uočio i kod samoeфикаsnosti učenika. Istraživanjem se ispitaio razvojni put percipirane eфикаsnosti za samoregulaciju i njegov doprinos akademskom postignuću i vjerojatnosti za ostanak u školi.

Pokazalo se da dolazi do opadanja procjena samoeфикаsnosti za samoregulaciju od osnovne do srednje škole i da je taj pad izraženiji kod dječaka. Što je bio niži pad u samoeфикаsnosti za samoregulaciju, bile su više školske ocjene u srednjoj školi i veća vjerojatnost za ostanak u srednjoj školi.

Vjerovanje u vlastitu samoregulaciju pruža snagu provedbi samoregulacije jer samoregulatorne vještine neće mnogo doprinijeti ako ih učenici ne znaju primijeniti i unatoč poteškoćama, stresorima i distrakcijama (Caprara, Fida, Vecchione, Del Bove, Barbaranelli i Bandura, 2008). Vjerovanje koje ljudi imaju o svojim sposobnostima utječe na kvalitetu njihova funkcioniranja kroz kognitivne, motivacijske i afektivne procese, te kroz procese koji se odnose na donošenje odluka (Bandura, 1997; prema Caprara i sur., 2008). Istraživanje Caprara i sur. (2008) usmjerilo se na uzorak adolescenata. Adolescenti se istodobno nose s velikim biološkim, obrazovnim i društvenim prijelazima i postaje važno nositi se s tim promjenama (Bandura, Barbaranelli, Caprara i Pastorelli, 2001; prema Caprara i sur., 2008). Analiza razine samoeфикаsnosti za samoregulaciju je pokazala progresivan pad kako su učenici napredovali kroz obrazovni sustav. Druga istraživanja su pokazala sličan pad u samoeфикаsnosti učenika za akademsko postignuće (Midgley, Feldlaufer i Eccles, 1989; Harter, 1996; Britner i Pajares, 2006; prema Caprara i sur., 2008). Kako učenici napreduju kroz adolescenciju do mlađe odrasle dobi sve je više aktivnosti koje su im zanimljivije od akademskih aktivnosti, te izvještavaju o najnižoj samoeфикаsnosti za izvedbu akademskih aktivnosti kada su prisutne druge zanimljive stvari koje mogu raditi (Zimmerman i sur., 1992; prema Caprara i sur., 2008). Pokazalo se da kod učenica dolazi do manjeg pada i pokazuju više razine samoeфикаsnosti za samoregulaciju od učenika (Caprara i sur., 2008).

Privatne instrukcije u Republici Hrvatskoj i svijetu

U hrvatskom obrazovnom kontekstu postoji pojava privatnih instrukcija, individualnih, ali i grupnih (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Privatne instrukcije koje se istražuju ovim diplomskim radom definirane su kao usluga gdje jedna osoba drugoj osobi pruža dodatnu poduku iz školskih predmeta u interakciji jedan na jedan, s tim da se instruktoru plaća ta usluga. Primjećuje se češće korištenje privatnih instrukcija s prelaskom učenika u više razrede i ako je obitelj učenika boljeg socio-ekonomskog statusa (Jokić i Ristić Dedić, 2007; Bray, 2006). Na češće korištenje instrukcija utječe i kurikulum, kao i zahtjevi nastave za reprodukcijom brojnih činjenica iz mnogo predmeta. Ispitivanjem stavova 'zašto učenici uče?' procjena je 87,8% učitelja da je to radi ocjene. Korisnici su se pokazali nepovjerljivi u obrazovni sustav

Hrvatske, radi čega je moguće da se okreću privatnim instrukcijama. Hrvatska se želi pokazati kao društvo znanja, a jedna od mjera uvođenje je vrednovanja školskih postignuća učenika putem državne mature. Uz sustav upisa na institucije visokog obrazovanja koji primaju ograničen broj studenata i postojanje državne mature koja predstavlja ispit visokog uloga, učenici bi se mogli okrenuti instrukcijama kako bi sistematizirali ili obogatili svoje znanje. Privatne instrukcije koristilo je 14,3%, a privatne instrukcije i tečajeve 13,6% učenika završne godine srednje škole, odnosno privatne instrukcije koristilo je ukupno 27,9% učenika (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Od toga njih 87,4% koristilo je instrukcije iz matematike, a 9% instrukcije za strani jezik (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Najčešća funkcija korištenja je "da popunim rupe u znanju" i "isključivo da bih se pripremio za prijamni ispit" (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Pretpostavka je da privatne instrukcije mogu povećati osjećaj kontrole učenika nad svojim znanjem i ojačati njihovu samoeфикаsnost (Jokić i Ristić Dedić, 2007).

Privatne instrukcije često se među istraživačima nazivaju sustavom obrazovanja u sjeni. Bray (2006) zaključuje da sustav obrazovanja u sjeni obuhvaća privatne instrukcije izvan formalnih sati školskog programa, a naziv "u sjeni" dobio je iz više razloga: postoji zbog glavnog sustava obrazovanja, imitira glavni sustav što znači kada glavni sustav mijenja smjer, mijenja i sustav u sjeni. Bray (2006) sažima nalaze više istraživanja koji upućuju na nekonzistentne nalaze o učincima privatnih instrukcija na više faktora školovanja, kao npr. na akademski uspjeh. Kvantitativne varijacije i obrasce privatnih instrukcija teško je prikupiti pouzdano jer su privatne instrukcije na neformalnoj osnovi, instruktori su neregistrirani, a kao takvi ne plaćaju porez na primanja i zbog toga ne vole pažnju. Učenici mogu iskriviti točan podatak koliko i zašto koriste privatne instrukcije ili zbog srama da im treba pomoć ili jer traže nadmoć nad vršnjacima. Izvodi i zaključke da su privatne instrukcije prisutne diljem svijeta, u osnovnom i sekundarnom obrazovanju, te imaju tendenciju veće raširenosti u urbanim nego u ruralnim sredinama (Bray, 2006). U istraživanju Jokića i Ristić Dedić (2007) dobivena je značajna razlika u čestini polaska na pripreme tečajeve za fakultete s obzirom na veličinu mjesta gdje učenici žive, to jest oni iz velikih gradova više su polazili pripreme tečajeve, ali nije dobivena razlika s obzirom na vrstu srednje škole koju polaze niti u čestini korištenja privatnih instrukcija. Priroda i kvaliteta obrazovnog sustava može utjecati na čestinu korištenja privatnih instrukcija. Ako se državni obrazovni sustav smatra lošim, privatne instrukcije se mogu koristiti kako bi se djeci pružila adekvatna razina obrazovanja (Ireson, 2004). U zemljama u kojima su učitelji slabije plaćeni, češće si oni sami dodatnu zaradu osiguravaju dajući privatne instrukcije (Bray i Kwok, 2003; prema Ireson, 2004). Obrazovna

razina roditelja i ekonomske okolnosti utječu i na stavove prema privatnim instrukcijama. Što su roditelji obrazovaniji, češće će zapošljavati privatne instruktore i imaju viša očekivanja od svoje djece (West i sur., 1998; Bray i Kwok, 2003; prema Ireson, 2004). Ulogu igra i socijalni utjecaj, roditelji i učenici koji su u kontaktu s drugima koji koriste privatne instrukcije češće ih i sami uzimaju (Ireson, 2004).

Bray (2006) privatne instrukcije dijeli na više kategorija: s obzirom na veličinu grupe kojoj se daju dodatne instrukcije (individualne, manje grupe, masovne), s obzirom na dob i kvalifikaciju instruktora (studenti, osobe sa i bez pedagoških kompetencija, umirovljenici, itd.), s obzirom na prijenos informacija (uživo, telefonski, putem interneta), te s obzirom na sadržaj i način davanja instrukcija. Također, učenici ih pohađaju iz različitih motiva: vlastita ambicija, ambicija roditelja, roditelji koji visoko cijene obrazovanje, profesori koji drže privatne instrukcije vlastitim učenicima (roditelji im plaćaju jer znaju da djeca neće dobro proći ako ne idu), roditelji koji žele omogućiti djeci prijelaz u više školovanje, i mnogi drugi motivi (Bray, 2006). Prema Vigotskijevoj teoriji približnog razvoja može se objasniti učinak privatnih instrukcija na akademski uspjeh. Teorija približnog razvoja kaže da dijete pokazuje stvarnu razinu svojih sposobnosti kada samostalno radi, a da se potencijalna razina njegovih sposobnosti otkriva kada radi zajedno s odraslom, odnosno stručnijom osobom. Kada postoji stručnija osoba uz učenika i pomaže mu u uviđanju rješenja te grešaka prilikom rješavanja problema, otkriva se potencijalna razina učenikove sposobnosti i olakšava mu se savladavanje novog gradiva (Vigotski, 1978; prema Vizek Vidović, Rijavec, Vlahović-Štetić i Miljković, 2003).

Instrukcije se prema Karsentyju (2010) dijele na: profesionalne, paraprofesionalne, vršnjačku poduku i neprofesionalnu poduku. Karsenty (2010) razmatra opciju korištenja instrukcija od neprofesionalca, odnosno osoba bez pedagoških kompetencija, kao sredstvo pomoći onima koji postižu slabe rezultate na matematici. Pokazalo se da mogu pozitivno utjecati na akademski uspjeh učenika. A podršku vršnjačkoj poduci daje meta-analiza kojom je dobiven osrednji efekt na akademski uspjeh (Bowman-Perrot, Davis, Vannest, Williams, Greenwood i Parker, 2013).

Bitno je istražiti učinkovitost privatnih instrukcija, kako roditeljima da bi vidjeli isplativost, tako i istraživačima i praktičarima da bi oblikovali i poticali najbolje od privatnih instrukcija što se može iskoristiti i prilikom poboljšavanja obrazovnog sustava. Bitno je vidjeti na koje aspekte djetetovih osobina utječe polaganje privatnih instrukcija. Psihologima će biti važno

vidjeti kako utječe na njegovu motivaciju, ličnost, učenje i stilove učenja, kao i na metakogniciju i fenomene poput samoeфикаsnosti i samoregulacije (Ireson, 2004).

Cilj, problemi i hipoteze

Cilj ovog istraživanja je ispitati neke značajke privatnih instrukcija, te povezanost između čestine korištenja privatnih instrukcija sa samoeфикасношću i samoeфикасношću za samoregulaciju učenja, za matematiku i strani jezik.

Problemi su:

1. Ispitati čestinu korištenja, te funkciju privatnih instrukcija.
2. Ispitati postoji li razlika u čestini korištenja privatnih instrukcija između sela, manjeg grada i velikog grada.
3. Ispitati postoji li povezanost čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike i stranog jezika sa samoeфикасношću i samoeфикасношću za samoregulaciju u matematici i stranom jeziku.
4. Prikupiti kvalitativne podatke o neposrednom i posrednom iskustvu učenika s korištenjem privatnih instrukcija.

Hipoteze su:

1. Prema prijašnjim istraživanjima privatne instrukcije koristit će oko 30% sudionika, najčešća funkcija korištenja privatnih instrukcija iz matematike i stranog jezika bit će "da popunim rupe u znanju".
2. Postojat će razlika u čestini korištenja privatnih instrukcija između sela, manjeg grada i velikog grada tako da će instrukcije najviše koristiti učenici iz velikog grada, manje iz manjeg grada, a najmanje učenici sa sela.
3. Postojat će negativna korelacija između čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike i stranog jezika sa samoeфикасношću i samoeфикасношću u samoregulaciji u matematici i stranom jeziku radi pretpostavke da će privatne instrukcije češće koristiti učenici koji imaju problema sa savladavanjem tog školskog gradiva, što upućuje na to da imaju i nižu samoeфикаsnost.

Metodologija

Sudionici

Za kvantitativni dio istraživanja odabrani su učenici četvrtih razreda. Oni kao polaznici završnog razreda gimnazija pišu maturu na kraju školske godine, ispit visokog uloga koji im daje potvrdu o uspješnom završetku školovanja, te omogućuje daljnje školovanje, odnosno upis u visoke škole. Pretpostavka je da ispiti državne mature daju dodatnu motivaciju da unaprijede svoje znanje i vještine potrebne za što bolji uspjeh na njemu, pa se pretpostavlja da će češće koristiti i različite dodatne pripreme za polaganje ispita, poput privatnih instrukcija. Izabran je prigodan uzorak kojeg čini $N = 416$ učenika četvrtih razreda gimnazija. Nakon analize upitnika, taj broj smanjen je na $N = 318$. Sudionici koji su isključeni iz analiza nisu u potpunosti ispunili upitnike ili su njihovi odgovori bili dvoznačni. Sudjelovale su tri gimnazije iz manjih mjesta (Garešnica, Daruvar, Kutina), te dvije zagrebačke gimnazije (II. i VI. opća gimnazija).

Za kvalitativni dio istraživanja napravljen je prigodni uzorak učenika 3. razreda dviju zagrebačkih gimnazija, jedne jezične (XVI.) i jedne opće gimnazije (VI.). Provedene su dvije fokusne grupe. Uz pomoć psihologinja odabrani su učenici tih gimnazija s obzirom na: školski uspjeh, spol i jesu li ili nisu koristili privatne instrukcije. Također se biralo učenike iz različitih razreda kako bi bilo što manje utjecaja međusobnog poznavanja. Iz jezične gimnazije $N=10$, 5 onih koji su išli i 5 onih koji nisu išli na privatne instrukcije. Jedan je učenik koji nije išao na instrukcije, dvojica koji su išli, a ostalo su učenice. U općoj gimnaziji $N=11$, od kojih su 4 koji nisu išli i 7 koji su išli na instrukcije, od toga jedan je učenik koji nije išao, dvoje učenika koji su išli, a ostalo su učenice. Trajanje je bilo ograničeno na 45 minuta, trajanje jednog školskog sata.

Mjerni instrumenti

Upitnikom su prikupljeni opći podaci: spol, godina rođenja, opći uspjeh, te prosjek ocjena iz matematike i prvog stranog jezika, mjesto u kojem se proveo najveći dio života¹, procjena životnog standarda obitelji, obrazovanje roditelja, te radni status majke i oca. Za ove svrhe sastavljen je Upitnik o korištenju privatnih instrukcija koji obuhvaća pitanja jesu li koristili

¹ U Upitniku je pogrešno otisnut kao ponuđeni odgovor: "Grad (do 500 000 stanovnika)" na što se je upozorilo učenike da znači: "Grad (iznad 500 000 stanovnika)".

privatne instrukcije i iz čega, zatim jesu li koristili privatne instrukcije iz stranog jezika i iz kojih razloga, a ista takva pitanja se pitaju i za matematiku². Na kraju su sudionici procijenili koliko često su općenito išli na privatne instrukcije, a koliko iz stranog jezika i matematike. Razlozi korištenja privatnih instrukcija označavaju funkciju privatnih instrukcija, a dijelom su preuzeti iz istraživanja Jokića i Ristić Dedić (2007). Primjeri upitnika su u Prilogu.

Primijenjeni su i Upitnik samoefikasnosti u matematici i Upitnik samoefikasnosti u stranom jeziku. Ova dva upitnika obuhvaćaju konstrukt samoefikasnosti i samoefikasnosti za samoregulaciju, a prilagođeni su prema verziji prevedenoj na hrvatski jezik subskale iz Multidimensional Scale of Perceived Self-Efficacy ili skraćeno CSES (Bandura, 2006; prema Usher i Pajares, 2008). Originalno ta skala sadrži 55 čestica koje se odnose na različite domene funkcioniranja. Validacijom CSES-a zaključilo se da bi upitničke mjere bile maksimalno prediktivne kada bi se koristile u kontekstu za specifičan akademski zadatak (Usher i Pajares, 2008). U ovoj verziji odabrano je 6 čestica koje se odnose na samoefikasnost i 9 čestica koje se odnose na samoefikasnost za samoregulaciju, a za potrebe ovog istraživanja prilagođene su i stavljene u dva upitnika, jedan koji se odnosi na samoefikasnost i samoefikasnost za samoregulaciju u matematici i drugi koji se odnosi na samoefikasnost i samoefikasnost za samoregulaciju u stranom jeziku. Provela se analiza pouzdanosti koja za čestice samoefikasnosti za matematiku iznosi $\alpha=,929$, za samoefikasnost za samoregulaciju u matematici je $\alpha=,862$, za samoefikasnost za strani jezik je $\alpha=,947$, te za samoefikasnost za samoregulaciju u stranom jeziku iznosi $\alpha=,897$, što su zadovoljavajuće vrijednosti pouzdanosti. Primjeri upitnika nalaze se u Prilogu.

Kvalitativni dio istraživanja obuhvaća primjenu i analizu fokusne grupe. Osmišljene su dvije fokusne grupe kako bi se dodatno istražilo neposredno i posredno iskustvo učenika s korištenjem privatnih instrukcija i njihovo mišljenje o privatnim instrukcijama. Pitanja na koja su davali odgovore su:

- 1) Općenito, zašto učenici koriste privatne instrukcije?
 - a. Što mislite, zašto su privatne instrukcije nekome potrebne?
- 2) Zašto su privatne instrukcije nastale?
 - a. Iz kojih potreba?
- 3) Iz kojih razloga ste ih koristili? (*pitanje za one koji jesu koristili*)

² U Upitniku se pita jesu li koristili privatne instrukcije u posljednjih godinu dana, što je pogrešno otisnuto u pitanju za matematiku, te se učenike upozoravalo da se to odnosi na posljednjih godinu dana.

- a. Kako su vam pomogle? Što ste postigli?
- 4) Iz kojih razloga niste koristili privatne instrukcije? (*pitanje za one koji nisu koristili*)
 - a. Jeste li razmišljali ići na privatne instrukcije? Što je prevagnulo da ih ne potražite?
- 5) Općenito, za koju vrstu gradiva učenici najčešće traže instrukcije?
 - a. To je gradivo koje zahtijeva rješavanje zadataka i problema, ili učenje činjenica/teorije napamet?
 - b. Za koju vrstu gradiva biste vi potražili privatne instrukcije?
 - c. U kojem trenu biste prestali uzimati privatne instrukcije?
- 6) Općenito, kod koga biste uzimali privatne instrukcije? Kome biste vjerovali da će vas dobro poučiti?
 - a. Što je za vas, dobro poučavanje gradiva?
- 7) Kod koga ste do sad išli na privatne instrukcije?
- 8) Kako ste došli do svojih instruktora? Kojim putevima ste ih tražili?
- 9) Iz vlastitog iskustva, što biste rekli koliko učenika srednjih škola koristi privatne instrukcije? (možete se izraziti u postocima)
- 10) Općenito, koliko novaca treba uložiti za jedne instrukcije?
 - a. Opterećuju li privatne instrukcije obitelj, financijski, ili na neki drugi način?

Postupak

Na redovnom školskom satu učenicima je objašnjena svrha istraživanja i njihova prava te im je dana uputa za rad. Vrijeme ispunjavanja bilo je oko 30 minuta.

Uz pomoć psihologinja škola, a u skladu s dogovorenim kriterijima napravljena je selekcija učenika koji su se dobrovoljno javili za sudjelovanje u fokusnoj grupi. Sama fokusna grupa održana je unutar jedne od školskih prostorija, a prisutni su bili učenici, intervjuer i njena asistentica, bez prisutnosti profesora ili stručnih suradnika. Razgovor se snimao na pristanak svih učenika, a asistentica je zapisala učenike u dvije grupe: oni koji jesu i oni koji nisu koristili privatne instrukcije. Tijekom razgovora vođene su bilješke kako bi se prilikom analize odgovori pojedinih učenika mogli spojiti s obzirom na to jesu li koristili instrukcije. Nakon svake fokusne grupe napravljen je transkript.

Rezultati

Čestina korištenja i funkcija privatnih instrukcija

Prvi problem istraživanja je ispitati čestinu korištenja, te funkciju privatnih instrukcija.

U tablici 1 prikazana je čestina korištenja privatnih instrukcija na ispitanom uzorku. Može se reći da 26,7% sudionika ovog uzorka koristi instrukcije općenito, instrukcije iz matematike njih 22,3%, te iz stranog jezika relativno malen postotak od njih 5,6%. Najčešći predmeti iz kojih su se instrukcije koristile poredane od najčešće do najrjeđe navedenog su: matematika, fizika, kemija, engleski, njemački, hrvatski i talijanski jezik, te biologija i logika.

Tablica 1
Čestina korištenja privatnih instrukcija $N=318$.

		Frekvencija (postotak %)
Opća čestina	nijednom ili jednom u nekoliko mjeseci	233 (73,3)
	jednom u mjesec dana ili u 2 tjedna	58 (18,2)
	jednom ili više puta tjedno	27 (8,5)
Čestina korištenja privatnih instrukcija iz stranog jezika	nijednom ili jednom u nekoliko mjeseci	300 (94,3)
	jednom u mjesec dana ili u 2 tjedna	9 (2,8)
	jednom ili više puta tjedno	9 (2,8)
Čestina korištenja privatnih instrukcija iz matematike	nijednom ili jednom u nekoliko mjeseci	247 (77,7)
	jednom u mjesec dana ili u 2 tjedna	49 (15,4)
	jednom ili više puta tjedno	22 (6,9)

Od sudionika koji su koristili privatne instrukcije iz stranog jezika ($n=19$) i iz matematike ($n=114$) zahtijevalo se da zabilježe i funkciju privatnih instrukcija, odnosno razloge iz kojih su koristili instrukcije. Treba naglasiti da su se prilikom analize funkcije privatnih instrukcija u obzir uzeli i sudionici iz prve kategorije koji su označili odgovor "jednom u nekoliko mjeseci". Za strani jezik taj odgovor je označio $n=1$ sudionik, a za matematiku $n=43$ sudionika. Ukupan zbroj sudionika koji su koristili instrukcije (za strani jezik $n=19$; za matematiku $n=114$) dobiven je zbrajanjem tih sudionika sa sudionicima koji su označili odgovor iz zadnje dvije kategorije, od kojih je za strani jezik $n=18$, a za matematiku $n=71$. Pitanja o funkciji privatnih instrukcija imala su mogućnost višestrukog odabira odgovora. U tablici 2 prikazana je čestina odabira razloga pohađanja privatnih instrukcija iz stranog jezika i matematike.

Tablica 2
Čestina različitih funkcija privatnih instrukcija iz matematike i stranog jezika.

FUNKCIJA KORIŠTENJA PRIVATNIH INSTRUKCIJA	PREDMET PRIVATNIH INSTRUKCIJA	FREKVENCIJA (POSTOTAK %) ZA POZITIVAN ODGOVOR
"kako bih naučio/la više od onog što smo čuli na satu"	Strani jezik (<i>n</i> =19) Matematika (<i>n</i> =114)	6 (31,6) 8 (7)
"da bih ispravio/-la negativnu ocjenu"	Strani jezik (<i>n</i> =19) Matematika (<i>n</i> =114)	3 (15,8) 48 (42,1)
"kako bih popunio/-la rupe u znanju".	Strani jezik (<i>n</i> =19) Matematika (<i>n</i> =114)	7 (36,8) 46 (40,4)
"kako bih se pripremio/-la za testove".	Strani jezik (<i>n</i> =19) Matematika (<i>n</i> =114)	10 (52,6) 78 (68,4)
"da dobijem prolaznu ocjenu".	Strani jezik (<i>n</i> =19) Matematika (<i>n</i> =114)	1 (5,3) 21 (18,4)
"kako bih učio/la za maturu"	Strani jezik (<i>n</i> =19) Matematika (<i>n</i> =114)	9 (47,4) 27 (23,7)
"Na instrukcije sam išao/-la: jer su roditelji tako zahtijevali".	Strani jezik (<i>n</i> =19) Matematika (<i>n</i> =114)	2 (10,5) 7 (6,1)
"Na instrukcije sam išao/-la: jer su drugi učenici uzimali privatne instrukcije, pa sam se i ja odlučio/-la za isto".	Strani jezik (<i>n</i> =19) Matematika (<i>n</i> =114)	0 (0) 2 (1,8)
"Na instrukcije sam išao/-la: jer sam sam/-a tražio/-la instrukcije".	Strani jezik (<i>n</i> =19) Matematika (<i>n</i> =114)	16 (84,2) 103 (90,4)
"Na instrukcije sam išao/-la: iz nekog drugog razloga".	Strani jezik* (<i>n</i> =19) Matematika** (<i>n</i> =114)	2 (10,5) 4 (3,5)

Napomena uz *Tablicu 2*:

*Drugi razlozi iz kojih su polazili privatne instrukcije iz stranog jezika su: "uspjeh na maturi" i "da više naučim".

**Drugi razlozi iz kojih su polazili privatne instrukcije iz matematike su: "jer nas škola ne nauči dovoljno", "kako bih prošla predmet", "nisam pratila na satu", "da naučim više", s tim da se razlozi "jer nas škola ne nauči dovoljno" i "nisam pratila na satu" ubuduće mogu uvrstiti kao jedan od mogućih odgovora.

Kao najčešći razlog korištenja privatnih instrukcija iz stranog jezika sudionici navode pripremu za testove, zatim učenje za maturu, popunjavanje rupa u znanju i da se nauči više od onoga što se čuje na satu, a najmanje sudionika navodi da na privatne instrukcije iz stranog jezika ide kako bi dobili prolaznu ocjenu. Najviše je sudionika išlo na privatne instrukcije iz stranog jezika zato što su ih sami tražili, a potom jer su roditelji tako zahtijevali i iz nekih drugih razloga, poput "uspjeha na maturi" i da "više nauče".

Najviše sudionika navodi da na privatne instrukcije iz matematike ide iz razloga da bi se pripremili za testove, potom iz razloga kako bi ispravili negativnu ocjenu, kako bi popunili rupe u znanju, da uče za maturu i da dobiju prolaznu ocjenu, a najmanje ih kao razlog navodi učenje više od onoga što se čuje na satu matematike. Najviše je sudionika išlo na privatne instrukcije iz matematike jer su ih sami tražili, potom jer su roditelji tako zahtijevali, nešto manje njih iz drugih razloga pod kojima su naveli: "jer nas škola ne nauči dovoljno", "kako bih prošla predmet", "nisam pratila na satu" i "da naučim više". Najmanje ih je polazilo instrukcije iz matematike jer su drugi učenici uzimali privatne instrukcije, pa su se i sami odlučili za isto.

Razlika u čestini korištenja privatnih instrukcija između učenika iz velikih i manjih mjesta

Drugi problem bio je ispitati postoji li razlika u čestini korištenja privatnih instrukcija između većih i manjih mjesta, a rezultati su prikazani od tablice 3 do tablice 5.

Tablica 3

Čestina općenitog korištenja privatnih instrukcija prema veličini mjesta za $N=318$.

Veličina mjesta	Čestina općenitog korištenja privatnih instrukcija		
	Nijednom ili jednom u nekoliko mjeseci	Jednom u mjesec dana ili u 2 tjedna	Jednom ili više puta tjedno
Selo ili manje mjesto (do 10 000 stanovnika)	72	15	3
Manji grad (do 100 000 stanovnika)	44	9	9
Grad (do i više od 500 000 stanovnika)	117	34	15
UKUPNO	233	58	27

H_0 – kvadrat testom nije dobivena statistički značajna razlika u čestini općenitog korištenja privatnih instrukcija s obzirom na veličinu mjesta u kojem su učenici i učenice iz ovog uzorka proveli većinu života, $\chi^2(4, N=318)=7.36; p>.05$.

Radi malog broja sudionika koji su koristili privatne instrukcije iz stranog jezika nije moguće provesti statističku analizu koja bi dopustila donošenje zaključaka i pretpostavki na temelju takvih rezultata, te se preporuča da se u budućim istraživanjima obuhvati veći broj takvih sudionika.

Tablica 5

Čestina korištenja privatnih instrukcija iz matematike prema veličini mjesta za $N=318$.

Veličina mjesta	Čestina korištenja privatnih instrukcija iz matematike		
	Nijednom ili jednom u nekoliko mjeseci	Jednom u mjesec dana ili u 2 tjedna	Jednom ili više puta tjedno
Selo ili manje mjesto (do 10 000 stanovnika)	74	12	4
Manji grad (do 100 000 stanovnika)	46	9	7
Grad (do i više od 500 000 stanovnika)	127	28	11
UKUPNO	247	49	22

Hi – kvadrat testom nije dobivena statistički značajna razlika u u čestini korištenja privatnih instrukcija iz matematike s obzirom na veličinu mjesta u kojem su učenici i učenice iz ovog uzorka proveli većinu života, $\chi^2(4, N=318) = 3.41; p > .05$.

Nije podržana hipoteza da će postojati razlika u korištenju privatnih instrukcija između sela, manjeg grada i velikog grada tako da će instrukcije najviše koristiti učenici iz velikog grada, manje oni iz manjih gradova, a najmanje sa sela, što može značiti da iako u gradovima postoji veći broj obrazovanih osoba i veća ponuda privatnih instrukcija, učenici iz manjih gradova i sela koriste privatne instrukcije u podjednako mjeri kao i učenici iz velikih gradova. To se može pretpostaviti za općenito korištenje privatnih instrukcija i instrukcija iz matematike.

Povezanost između čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike i stranog jezika sa samoeфикасношћу i samoeфикасношћу za samoregulaciju u matematici i stranom jeziku

U trećem problemu ispitano je postojanje povezanosti čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike i stranog jezika sa samoeфикасношћу i samoeфикасношћу za samoregulaciju u matematici i stranom jeziku.

Dobivena je statistički značajna niska negativna korelacija između čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike sa samoeфикасношћу u matematici ($r_s = -.23; p < .01$). Dakle, što je učenicima niža razina samoeфикасноsti u matematici, češće koriste privatne instrukcije iz matematike.

Dobivena korelacija između čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike i samoeфикаsnosti za samoregulaciju u matematici nije statistički značajna ($r_s = -.05$; $p > .05$).

Dobivena je statistički neznаčajna korelacija između čestine korištenja privatnih instrukcija iz stranog jezika i samoeфикаsnosti u stranom jeziku ($r_s = -.04$; $p > .05$), kao i između čestine korištenja privatnih instrukcija iz stranog jezika i samoeфикаsnosti za samoregulaciju u stranom jeziku ($r_s = -.04$; $p > .01$), što znači da na ovom uzorku (ne)korištenje privatnih instrukcija nema nikakvu povezanost s visinom samoeфикаsnosti u stranom jeziku i samoeфикаsnosti u samoregulaciji u stranom jeziku. Moguće je da na povezanost utječu razlozi korištenja privatnih instrukcija, te da će uz različite razloge ta povezanost moći biti objašnjena jasnije. Uzorak sudionika koji su koristili instrukcije iz stranog jezika je malen, a taj nedostatak je mogao utjecati na to da se povezanost ne može pokazati značajnom.

Analiza fokusnih grupa

U okviru četvrtog problema prikupljeni su kvalitativni podaci o neposrednom i posrednom iskustvu učenika s korištenjem privatnih instrukcija i njihovo mišljenje o instrukcijama. Transkript i bilješke s fokusnih grupa analizirane su, a kvalitativni rezultati su raspoređeni prema glavnim skupinama pitanja.

Zašto učenici koriste privatne instrukcije?

Učenici navode par razloga na pitanje zašto učenici koriste privatne instrukcije. Jedna učenica jezične gimnazije koja je polazila privatne instrukcije kaže: "zato što (učenici) ne shvaćaju dio gradiva i potrebno nam je to bolje objasniti, a možda profesor nije mogao ili se nije fokusirao više na to jer ima dosta učenika", što potvrđuje i odgovor učenice iz fokusne grupe iz opće gimnazije: "profesor ne može dovoljno pažnje 30 učenika dat", pa onda treba nekome pomoći". Dvije učenice, po jedna iz svake gimnazije, su navele kao razlog izostanke sa nastave. Jedna učenica koja je išla na privatne instrukcije rekla je: "možda žele da im objasni netko tko zna malo više od profesora", kao i da: "možda žele postići bolje rezultate od prosječnog, žele se unaprijediti malo". Učenici u obje fokusne grupe su se većinom složili da učenici koriste privatne instrukcije kada nekome treba pomoć u učenju, kao i s time da profesori često ne uspiju objasniti gradivo na shvatljiv način.

Zašto su privatne instrukcije nastale?

Učenica koja je koristila privatne instrukcije, a polazi jezičnu gimnaziju, dala je zanimljiv odgovor na to zašto su privatne instrukcije nastale i iz kojih potreba: "onak' u davna neka vremena nije bilo škole nego su privatni učitelji dolazili doma i podučavali mladiće". A za današnje vrijeme su se složili da je to iz razloga što se u tome vidi dodatan izvor zarade. Učenik opće gimnazije koji nije polazio privatne instrukcije rekao je: "Pa zarada je možda i glavni razlog", a većina se složila s time. Većina se složila i s time da se mnogi studenti bave time kako bi "zaradili i drugima pomogli".

Iz kojih ste razloga vi koristili privatne instrukcije?

Učenici kao razloge korištenja privatnih instrukcija navode nadopunu znanja zato što nisu naučili u školi ili profesor nije dobro objasnio na školskom satu. Učenici su kao razloge navodili i dobivanje bolje ili ispravljanje loše ocjene, te je po jedna učenica iz svake gimnazije navela izostanak s nastave. Smatraju da su uspjeli postići svoj cilj odlaskom na privatne instrukcije. Jedna učenica opće gimnazije to sažeto iznosi: "znanje koje nismo imali smo dobili".

Iz kojih razloga niste koristili privatne instrukcije?

Kao razlog nekorisćenja privatnih instrukcija učenici navode da bi sami shvatili gradivo: "mislim da mi nije bilo potrebe, znači nisam znala ovak' sa sata, nego sam sama skužila". Neki su rekli da im je samima lakše učiti: "skoncentriram se bolje sama", a jedna učenica je iskazala manjak motivacije i vremena za tim: "ja nemam vremena, lijena sam i to je to". Nekoliko ih je reklo da bi im sestra, majka ili prijatelji iz razreda pomogli. Na pitanje jesu li razmišljali ići na privatne instrukcije su svi iz jezične gimnazije rekli da nisu. Iz opće gimnazije su razmišljali otići, a što je većina rekla jedna učenica sažima: "ipak sama sve naučim iako sam razmišljala da odem".

Za koju vrstu gradiva učenici najčešće traže instrukcije?

Prilikom odgovaranja na pitanje za koju vrstu gradiva traže instrukcije, učenici opće i jezične gimnazije usuglasili su se da su to najčešće instrukcije iz prirodnih predmeta i nabrojali: matematika, kemija, fizika. Tijekom razgovora zaključili su da je nekome teže rješavati zadatke i probleme, a nekome učiti činjenice napamet. Smatraju da su u privatnim instrukcijama često traženi i jezici. Takozvane "štreberske" predmete, poput povijesti, ali i likovni, glazbeni i tjelesnu kulturu smatraju slabo zastupljenima u privatnim instrukcijama. Kažu da ovisi od škole do škole i od učenika do učenika koje će se privatne instrukcije

koristiti. Jedan je učenik rekao: "teže mi je naštrebati nego (riješiti) neki zadatak, ili naučiti formule" te on smatra da je teže učiti napamet, a suprotno kaže jedna učenica: "(prirodni predmeti) nisu predmeti u kojima možemo naštrebati definicije. To baš treba razumijeti.". Jedna učenica koja je išla na instrukcije zaključuje da su teže "te računske stvari gdje ti ne možeš samo pročitati nego i shvatiti", te se pita: "Neznam je li itko išao na instrukcije iz hrvatskog, jel to postoji?".

Za koju vrstu gradiva biste vi potražili privatne instrukcije i u kojem trenu biste prestali uzimati privatne instrukcije?

Učenici su se složili da bi privatne instrukcije najvjerojatnije potražili za prirodne predmete. Učenik i učenica koji nisu išli na instrukcije rekli su: "meni samo njemački". Učenica kaže da joj je teško natjerati se učiti njemački jezik jer ga ne voli. Privatne instrukcije iz jezika također bi potražili jedna učenica i jedan učenik koji su koristili instrukcije. Većina učenika iz opće gimnazije koji nisu išli na instrukcije rekli su kako bi potražili privatne instrukcije iz barem jednog od prirodnih predmeta. Ukratko, jedan od razloga zašto učenici teško uče gradivo tih predmeta je nedovoljno motivacije za učenjem, a drugi je što profesor nije stigao ili nije dovoljno objasnio gradivo. Privatne instrukcije bi prestali uzimati kada bi shvatili gradivo ili kada bi prošli sve zadatke za pripremu radi ispita. Kažu da prilikom rješavanja takvih zadataka brže uče ako instruktor prati što rade i odmah ih ispravlja.

Kod koga biste uzimali privatne instrukcije, kod koga ste do sad išli i kako ste došli do svojih instruktora?

Do svojih instruktora došli su putem preporuke, a samo jedna učenica putem internetskog oglasa. Traženje putem interneta ili sličnog većini je nesiguran način odabira instruktora. Instrukcije su uzimali od profesora i/ili studenata, a učenici iz jezične gimnazije bi vjerovali i nekome iz srednje škole, te bilo kome tko će im dobro objasniti gradivo: "ovisi koliko smo naučili, koliko nam nisu stvari jasne, onda nam uopće nije bitno jel itko diplomir'o to gradivo ili je tek student ili nešto. Mi ako ga razumijemo, razumijemo.". U općoj gimnaziji su jedan učenik i jedna učenica rekli da bi prije vjerovali starijem profesoru nego mladim studentima: "Kad bi išla prvi put i da mogu birati, ne bi studente nego nekog starijeg tko ima iskustva, tko radi to dugo i zna.". Ostali su rekli da bi išli kod bilo koga tko zna dobro objasniti gradivo.

Što je za vas, dobro poučavanje gradiva?

Dobro poučavanje gradiva za učenike je kada instruktor pusti da sami rješavaju zadatke i kontroliraju ih dok rješavaju, npr. učenica koja je išla na instrukcije rekla je: "treba prije testa da samo s njim to prođem, jer meni to lakše kad imam neku osobu koja može kontrolirati to što radim i ispravi kad mi je nešto krivo". Druga učenica je rekla: "pa kad na primjer ona mene pusti da ja sama rješavam nešto, (...) pogotovo kad se radi o matematici. (...) oni rješavaju zadatke sami, mi slušamo i gledamo, (...), ali je bolje kad mi rješavamo, i oni nas gledaju i ispravljaju, nekako tak' ćemo više naučiti.". Učenici iz opće gimnazije složili su se da im je najlakše učiti putem primjera koje daje profesor ili instruktor. Jedan učenik koji nije išao na privatne instrukcije kaže: "Kroz primjere je sve puno lakše. Kod mene tako radi trener košarke, ali to za sve vrijedi."

Koliko učenika srednjih škola koristi privatne instrukcije?

Na pitanje da procijene koliko učenika srednjih škola koristi privatne instrukcije složili su se da otprilike pola učenika iz gimnazija, i nešto manje u strukovnim školama. Učenica koja je išla na instrukcije smatra da: "Svako barem iz nekog predmeta. Tipa ovdje u jezičnoj češće prirodni predmeti kako bi imali manje posla u školi".

Koliko novaca treba uložiti za jedne instrukcije i koliko one financijski opterećuju obitelj?

Oni koji su išli na instrukcije u jezičnoj gimnaziji procijenjivali su koliko novaca treba uložiti za jedne instrukcije i rekli su da je to od 60-80 kuna po satu, i rekli da nije u redu ako cijena prelazi 100 kuna. Otprilike tako procijenjivali su i učenici iz opće gimnazije: od 45 kuna do 60 kuna, s tim da ako ideš nekom vrlo obrazovanom ili popularnom platili bi i 10 do 20 kuna više. U obje gimnazije složili su se da oni koji nemaju financijske mogućnosti idu na instrukcije prijateljima iz razreda, a u općoj gimnaziji ponudili su kao odgovor i odlazak na besplatne instrukcije u crkvu.

Dodatne misli

Učenici su bili podijeljenog mišljenja koliko su privatne instrukcije dobre za društvo. Učenica koja je išla na instrukcije kaže da jesu: "ja sam mislila da su dobre jer nam daju znanje i pomažu nam da učimo gradivo, što znači da ćemo bolje znati", a jedan učenik koji je išao na instrukcije kaže da nisu: "nisu dobre jer zapravo na instrukcijama radimo ono što bi u školi trebali naučiti, znači škola bi nas tome trebala naučiti, a ne da moramo ići na instrukcije."

Rasprava

Privatne instrukcije – čestina, funkcija i razlika u velikim i malim mjestima

Prvi problem istraživanja ispitati je čestinu korištenja privatnih instrukcija, te funkciju privatnih instrukcija. U ovom istraživanju dobiveno je da 26,7% sudionika općenito koristi instrukcije, dok su Jokić i Ristić Dedić (2007) na uzorku od $n=510$ učenika drugog razreda gimnazija i $n=995$ sudionika s prve godine fakulteta u Zagrebu i Rijeci koji su polazili državne gimnazije i strukovne srednje škole, dobili da je 27,9% onih koji su koristili privatne instrukcije, među kojima je i određen postotak onih koji su koristili pripremne tečajeve. Može se pretpostaviti da su nalazi o čestini korištenja privatnih instrukcija slični nalazima iz istraživanja Jokića i Ristić Dedić (2007), te da nakon gotovo desetljeća nema većeg pada ili porasta korištenja privatnih instrukcija među učenicima gimnazija. U istraživanju Jokića i Ristić Dedić (2007) nije pronađena razlika s obzirom na vrstu škole. U budućim istraživanjima trebalo bi pratiti čestinu korištenja u strukovnim srednjim školama, kao i u gimnazijama, te uzeti u obzir i korištenje pripremnih tečajeve. Učenici iz fokusnih grupa provedenih u gimnazijama smatraju da se u strukovnim školama privatne instrukcije manje koriste, iznijevši mišljenje da oko 50% učenika koristi instrukcije u gimnazijama, a oko 25-30% u strukovnim školama. Pretpostavka koja proizlazi iz usporedbe rezultata upitnika i fokusnih grupa je da učenici imaju iskrivljenu sliku o učestalosti korištenja privatnih instrukcija. Učenici smatraju kako polovici učenika treba dodatna pomoć jer ne uspijevaju samostalno savladati gradivo, a to može upućivati i na nepovjerenje prema efikasnosti škola. Može se reći da imaju predrasudu da škola ne nauči dovoljno. U buduću bi bilo korisno ispitati stav učenika prema školi ili obrazovanju i uzeti to u obzir pri analizi razine njihove samoeфикаsnosti, samoeфикаsnosti u samoregulaciji i ostalim samoregulacijskim konstruktima. Ovim istraživanjem dobiveno je da privatne instrukcije za strani jezik koristi 5,6% sudionika, a za matematiku 22,3% sudionika, što ukazuje na veću čestinu korištenja privatnih instrukcija iz matematike. Matematika je predmet koji se u upitniku, te u fokusnoj grupi ubraja u najtraženije predmete za privatne instrukcije, uz ostale prirodne predmete poput fizike i kemije. U fokusnim grupama su strani jezici također uvršteni među predmete koji su traženi za privatne instrukcije, a na uzorku sudionika se dobio relativno malen broj onih koji su koristili instrukcije za strani jezik.

Sudionici koji su koristili instrukcije za matematiku ($n=114$) i strani jezik ($n=19$) zabilježili su i funkciju privatnih instrukcija. Funkcija označava razloge iz kojih su i zbog koga su išli na privatne instrukcije. Pošto su ovim istraživanjem obuhvaćeni i razlozi koji nisu navedeni u istraživanju Jokića i Ristić Dedić (2007), problem nije imao preciznu hipotezu, osim da će najzastupljeniji razlog biti "da popunim rupe u znanju" jer je dobiven kao najčešći razlog za korištenje privatnih instrukcija iz matematike među onima koji su završili srednju školu

(Jokić i Ristić Dedić, 2007). Ta hipoteza nije potvrđena. Moguće je da je razlika nastala zbog različitosti među uzorcima sudionika u ovom istraživanju i istraživanju Jokića i Ristić Dedić (2007). Najčešći razlog zbog kojeg su sudionici ovog istraživanja išli na instrukcije iz matematike i stranog jezika jest priprema za testove. To može ukazivati na važnost kratkoročnih ciljeva, odnosno pozitivnih ocjena na školskim testovima. Ali moguće je da im je u konačnici bitan i jedan dugoročan cilj – uspješan završetak srednjoškolskog obrazovanja. Također se može pretpostaviti da su privatne instrukcije privlačnije učenicima s nedovoljno razvijenim radnim navikama, te da im one omogućuju lakši način savladavanja školskog gradiva i dobivanje pozitivne ocjene na školskim testovima. Položeni školski testovi mogu označavati akademski napredak, pa možda oni koji koriste privatne instrukcije iz matematike i stranog jezika streme akademskom napretku. No, može se pretpostaviti i da jednostavno pokušavaju spriječiti akademski neuspjeh. Najčešća funkcija privatnih instrukcija "priprema za testove" djelomično potvrđuje stav 87,8% učitelja da učenici uče radi ocjene, te je sukladno dobivenim rezultatima iz izvještaja učenika da većinom uče radi ocjene i to prije pismenog ili usmenog ispitivanja (Jokić i Ristić Dedić, 2007).

Razlog "kako bih učio/-la za maturu" je razlog korištenja instrukcija iz stranog jezika za 47,4% sudionika, ali iz istog razloga i 23,7% sudionika koristi privatne instrukcije iz matematike. Može se reći da su privatne instrukcije korištene prije ispita visokog uloga, što jest slučaj sa četvrtim razredima gimnazija i državnom maturom kao takvog ispita. Bray (2006) također smatra da se instrukcije intenzivnije koriste na prijelazu u više obrazovanje, kao i Jokić i Ristić Dedić (2007). Buduća istraživanja mogu se usmjeriti na uzorke koji su na prijelazu u višu obrazovnu razinu na putu od osnovnog do visokog obrazovanja.

Sudionici ovog istraživanja koriste privatne instrukcije iz matematike i kako bi ispravili negativnu ocjenu. To bi moglo značiti da način poučavanja u školi za te učenike nije dovoljno učinkovit ili da nemaju razvijene strategije učenja matematike. Učenici iz fokusnih grupa naveli su prirodne predmete kao "najteže", a među njima matematiku kao "najtežu". Prirodne predmete vide kao predmete koje treba shvatiti sa razumijevanjem što je nekim učenicima teže od učenja činjenica napamet. Relativno češće od ostalih razloga privatne instrukcije iz matematike i stranog jezika služe popunjavanju rupa u znanju. Prema dobivenim rezultatima iz fokusnih grupa može se pretpostaviti da učenici traže pomoć stručnije osobe kako bi usvojili gradivo koje nisu shvatili na školskom satu ili kada su propustili neki školski sat. Novo gradivo žele usvojiti uz pomoć stručnije osobe jer vjeruju da ga sami ne bi uspjeli

shvatiti. Čini se da će se oni koji koriste privatne instrukcije rjeđe osloniti na vlastite sposobnosti da savladaju gradivo, naročito iz prirodnih predmeta.

Razlog korištenja privatnih instrukcija koji ukazuje na interes za predmet "kako bih naučio/-la više od onog što smo čuli na satu" odabralo je 31,6%, odnosno šest sudionika za strani jezik i 7%, odnosno osam sudionika za matematiku. To na prvi pogled može ukazivati na veći interes za strani jezik, no s obzirom na malen broj sudionika koji su koristili privatne instrukcije za strani jezik potrebno je s oprezom uzeti tu pretpostavku. Ako ta pretpostavka vrijedi, otvara se pitanje popularnosti predmeta među učenicima, te bi ubuduće bilo zanimljivo ispitati vrijednost koju pridaju različitim predmetima i povezanost sa samoeфикасношću i ostalim samoregulacijskim procesima. Općenito 26,7% uzorka koristilo je privatne instrukcije u zadnjih godinu dana, a to također ukazuje na potrebu za traženjem pomoći u savladavanju školskog gradiva. S obzirom da su učenici u fokusnim grupama naveli da se cijena privatnih instrukcija po satu kreće od otprilike 45 do 100 i više kuna, može se pretpostaviti da su za više od četvrtine učenika iz ispitanog uzorka, odnosno njihovim obiteljima, privatne instrukcije dodatno financijsko opterećenje.

Prema pretpostavci Ireson (2004) ulogu igra i socijalni utjecaj, na primjer roditelji i učenici koji su u kontaktu s drugima koji koriste privatne instrukcije češće uzimaju privatne instrukcije. U ovom istraživanju, njih 6,1% za korištenje privatnih instrukcija iz matematike i 10,5% iz stranog jezika kao razlog navodi da su išli jer su roditelji tako zahtijevali, a njih 1,8% za korištenje privatnih instrukcija iz matematike za razlog navodi da su išli jer su i drugi išli. Opet treba oprezno protumačiti dobivene rezultate radi malog broja sudionika koji su koristili instrukcije iz stranog jezika. Može se pretpostaviti da je u maloj mjeri zastupljen socijalni utjecaj zbog kojeg sudionici iz ovog uzorka kreću na privatne instrukcije.

Hipoteza za drugi problem nije potvrđena, nisu dobivene statistički značajne razlike u čestini korištenja privatnih instrukcija općenito, iz stranog jezika i matematike s obzirom na veličinu mjesta iz kojih dolaze sudionici u ovom uzorku. Ne postoje razlike u čestini korištenja privatnih instrukcija između sela, manjeg grada i velikog grada. To povlači pretpostavku da u selima i manjim gradovima ima dovoljno ponude i interesa za korištenje privatnih instrukcija, pa se može reći da su učenicima u velikim i manjim gradovima, kao i na selu privatne instrukcije podjednako dostupne te ih koriste u podjednakom broju. Pošto nije ispitano kako su došli do svojih instruktora, te karakteristike instruktora, poput njihove stručnosti, dobi, zanimanja, a ne zna se ni gdje učenici odlaze na privatne instrukcije, je li to u selu ili gradu, u

budućim istraživanjima potrebno je to istražiti. Iako postoji tendencija da u velikom gradu, u ovom slučaju Zagrebu, instrukcije koristi više učenika, razlika s učenicima iz malih gradova i sela nije značajna. Bray (2006) smatra da privatne instrukcije u raznolikim oblicima imaju tendenciju veće raširenosti u urbanim nego u ruralnim sredinama. U istraživanju Jokića i Ristić Dedić (2007) dobiveno je da učenici iz velikih gradova značajno više koriste pripremne tečajeve za fakultete od učenika iz manjih mjesta, te autori navode mogućnost da se time učenicima iz manjih mjesta dodatno otežava pristup visokom školovanju. No, nije dobivena razlika između manjih i većih mjesta u korištenju privatnih instrukcija (Jokić i Ristić Dedić, 2007). U manjim se mjestima učenici možda okreću i neprofesionalnoj podršci koja je pokazala pozitivan utjecaj na učenje u istraživanju Karsentyja (2010). Također je moguće da učitelji u manjim mjestima daju instrukcije vlastitim učenicima, informacije do kojih bi bilo vrlo teško doći radi skrivanja tih činjenica jer su privatne instrukcije u "sivoj" ekonomiji. To je i pitanje morala i profesionalne etike.

Jokić i Ristić Dedić (2007) dobili su da roditelji i učenici instruktore najčešće angažiraju na temelju preporuka i poznanstava. Instruktor na preporuku prijatelja nalazi 48,6% učenika koji koriste privatne instrukcije, a za 44,2% učenika instruktore traže roditelji, također na temelju preporuka, a u oglasu se učenici i roditelji rijetko pouzdaju (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Iz analize fokusnih grupa došlo se do zaključka koji potvrđuje ovakav trend potrage za instruktorima. Njih 11 od 12 reklo je da je došlo do svojih instruktora putem prijatelja iz razreda, braće ili sestara te putem poznanstava koje imaju roditelji, dakle putem preporuke, a samo je jedna učenica instruktora pronašla putem internet oglasa.

Povezanost čestine korištenja privatnih instrukcija sa samoeфикасноšću i samoeфикасноšću za samoregulaciju

Hipoteza ovog istraživanja da postoji negativna povezanost između čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike i stranog jezika i samoeфикаsnosti i samoeфикаsnosti za samoregulaciju u matematici i stranom jeziku djelomično je potvrđena. Dobivena je statistički značajna niska negativna korelacija između čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike sa samoeфикасноšću u matematici ($r_s = -.23$). Dakle, što su učenici imali nižu samoeфикаsnost u matematici, češće su koristili privatne instrukcije iz matematike. Može se pretpostaviti da je to povezano i s nekim od najčešćih razloga korištenja privatnih instrukcija iz matematike, a to je ispravljanje negativne ocjene (za 42,1% sudionika), popunjavanje rupa

u znanju (40,4%) i za skoro petinu sudionika (18,4%) dobivanje prolazne ocjene. To znači da privatne instrukcije iz matematike učenicima služe kako bi se "izborili" s matematikom i da ju savladavaju s poteškoćama. Kada ljudi ne postižu svoje ciljeve, kao na primjer kada učenici ne dobivaju pozitivne ocjene iz matematike, oni koji su samoeфикаsniji povećat će svoje napore, a oni koji više sumnjaju u svoju efikasnost povući će se (Bandura i Cervone, 1986; prema Zimmerman, 2000) i smanjit će si vjerojatnost postizanja cilja, a time i potvrde uspjeha što utječe na razinu samoeфикаsnosti. Možda se učenici okreću privatnim instrukcijama za pomoć zato što ne vjeruju u svoje sposobnosti, a iz toga je mogla proizaći ova negativna povezanost samoeфикаsnosti i čestine korištenja privatnih instrukcija za matematiku.

Razlog koji ukazuje na interes za predmet "kako bih naučio/-la više od onog što smo čuli na satu" izabralo je 7% sudionika koji su koristili privatne instrukcije iz matematike što označava relativno nizak interes za matematiku. Da se uzelo u obzir tih 7% sudionika mogla se očekivati pozitivna povezanost jer bi to najvjerojatnije bili učenici koji traže dodatno znanje i izazove iz matematike koji bi mogli biti povezani s višom razinom samoeфикаsnosti u matematici. U budućim istraživanjima može se istražiti koji je glavni razlog korištenja instrukcija, na primjer da se ograniči mogućnost izbora među ponuđenim razlozima i odabere samo jedan. Tada bi se mogla provjeriti povezanost razine samoeфикаsnosti s obzirom na njega. Važno je ispitati i interes za akademsko područje jer nalazi već provedenih istraživanja ukazuju na to da interes pomaže učeniku da počne sa zadatkom, a jednom kad je počeo, samoeфикаsnost i samoregulacijski procesi postaju bitni za kontrolu izvedbe (Garcia i Pintrich, 1994; Schunk, 1994; Zimmerman, 1994; prema Wolters i Pintrich, 1998). Dakle, ako je nizak interes za matematiku teško da će se i početi baviti sa zadacima iz matematike što neće davati adekvatne povratne informacije samoregulatornom sustavu niti potkrepljivati samoeфикаsnost. U tom smislu samoeфикаsnost bi mogla ostati niska. Kao takva ne doprinosi akademskom uspjehu, pa se pretpostavlja da su učenici koji se okreću privatnim instrukcijama oni koji imaju poteškoće s akademskim uspjehom i nižu razinu samoeфикаsnosti u matematici.

S obzirom da su u fokusnim grupama učenici rekli da se okreću privatnim instrukcijama kako bi dobili pomoć u savladavanju gradiva, može se pretpostaviti da će se oni koji koriste privatne instrukcije rjeđe osloniti na vlastite sposobnosti da savladaju gradivo. To ukazuje na nižu razinu samoeфикаsnosti, naročito iz prirodnih predmeta koje su ubrojili u najtraženije za instrukcije. Još jedno moguće objašnjenje je da radi korištenja privatnih instrukcija učenici nemaju dovoljno slobode razviti samoeфикаsnost. Ako im instruktori točno govore što trebaju napraviti i kako to postići imaju malo mogućnosti za korištenje samoregulatornih procesa

kojima je u osnovi samoeфикаsnost (Zimmerman, 1994; prema Schunk i Ertmer, 2000). U budućim istraživanjima, trebalo bi detaljnije istražiti način poučavanja u privatnim instrukcijama kako bi se utvrdilo na koji način instruktori poučavaju i komuniciraju s učenikom ili učenicom, te usporediti s načinom poučavanja na školskom satu. Pošto postoji mnogo vrsta privatnih instrukcija, bilo bi korisno odrediti ih prema vrsti poučavanja i potom ih usporediti s poučavanjem na školskom satu određenog predmeta. Ne smije se zanemariti ni utjecaj načina poučavanja na strategije učenja učenika i učenica.

Dobivena korelacija između čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike i samoeфикаsnosti za samoregulaciju u matematici nije statistički značajna. To možda pokazuje da privatne instrukcije nemaju utjecaja na razinu samoeфикаsnosti za samoregulaciju, no s obzirom da učenici koriste privatne instrukcije iz različitih razloga možda se ta povezanost izgubila i ovisi o glavnom razlogu korištenja instrukcija. U budućim istraživanjima trebao bi se istražiti glavni razlog korištenja instrukcija i vidjeti ima li povezanosti sa samoeфикасношću za samoregulaciju. Nije dobivena statistički značajna korelacija između čestine korištenja privatnih instrukcija iz stranog jezika i samoeфикаsnosti u stranom jeziku, kao i između čestine korištenja privatnih instrukcija iz stranog jezika i samoeфикаsnosti za samoregulaciju u stranom jeziku. To bi se moglo objasniti kao i u slučaju za matematiku, no ovdje je prisutan i jedan veći problem, a to je malen broj sudionika ($n=19$).

Dobiveni rezultati iz upitnika uglavnom su se mogli dopuniti s dobivenim odgovorima u fokusnim grupama. Učenici smatraju da privatne instrukcije pomažu u učenju onima kojima pomoć treba, a većina kaže da školsko gradivo nauči samostalno ili uz pomoć obitelji, prijatelja ili kolega iz razreda. Istraživanja su pokazala pozitivan efekt davanja instrukcija među vršnjacima licem-u-lice u učionici (Evans i Moore, 2013). Vigotskijeva teorija približnog razvoja (1978; prema Evans i Moore, 2013) i Lave i Wengerova teorija učenja u situaciji (2005; prema Evans i Moore, 2013) prepoznaju da vršnjačke interakcije približe učenike ispunjavanju vlastitog potencijala, objašnjavaju njihov relativan položaj u odnosu na vršnjake i pomažu im da uspostave zajednicu učenika. To također potkrepljuje rezultate Karsentya (2010) da neprofesionalni instruktori, odnosno osobe bez pedagoških kompetencija, mogu utjecati pozitivno na uspjeh učenika. Stoga bi u budućim istraživanjima trebalo obuhvatiti i instrukcije koje se daju unutar obitelji i među prijateljima i vršnjacima, te vidjeti povezanost takvih instrukcija sa samoeфикасношću i samoeфикасношću za samoregulaciju.

Učenici u fokusnim grupama navode kao razlog korištenja privatnih instrukcija da nadopune znanje jer nisu naučili u školi ili profesor nije dobro objasnio. To također može biti razlog zašto korisnici obrazovnog sustava imaju nepovjerenje u taj sustav, te da se međuostalom i radi nepovjerenja okreću privatnim instrukcijama (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Učenici su se u fokusnim grupama složili da privatne instrukcije nastaju jer se u tome vidi dodatan izvor zarade. To potkrepljuje nalaz Braya i Kwoka (2003; prema Ireson, 2004) da si učitelji osiguravaju dodatnu zaradu sami dajući privatne instrukcije, naročito ako su slabije plaćeni.

Općenito, nekoliko je nedostataka ovog istraživanja. Jedan od nedostataka je malen broj sudionika koji su koristili privatne instrukcije iz stranog jezika koji zahtjeva oprez u tumačenju rezultata. U budućim istraživanjima trebalo bi obuhvatiti područje cijele Republike Hrvatske, uzorke koji su na prijelazu u višu obrazovnu razinu, strukovne škole, analizirati karakteristike instruktora, te različite vrste privatnih instrukcija. Također bi bilo zanimljivo vidjeti i usporediti način poučavanja instruktora s onim u školi. Buduća istraživanja mogu ispitati stav učenika prema školi i provjeriti povezanost s razinom samoeфикаsnosti i ostalih samoregulacijskih konstrukata. Kod provedbe fokusnih grupa uzorci sudionika su se mogli podijeliti i na drugačiji način. Učenici su podijeljeni u fokusne grupe tako da ih je podjednak broj onih koji jesu i koji nisu koristili privatne instrukcije. Mogli su biti podijeljeni u zasebne grupe prema toj karakteristici, pa bi pitanja za raspravu bila oblikovana tako da se posvećuju svakom učeniku unutar fokusne grupe, dok se za ovakve grupe većina pitanja odnosila na otprilike polovicu sudionika što je moglo utjecati na tijek rasprave.

Praktične implikacije koje donosi istraživanje samoeфикаsnosti i samoeфикаsnosti za samoregulaciju osmišljavanje su intervencija kako bi se učenicima pomoglo u razvijanju samoregulacije i ojačavanja samoeфикаsnosti. Takve intervencije bi trebale doprinijeti uspjehu u različitim akademskim područjima, naročito u područjima prirodnih znanosti. Sudionici fokusnih grupa kažu da su im prirodni predmeti najteže shvatljivi, profesori ih često ne objašnjavaju dovoljno jasno te nemaju načina kako da ih sami shvate. Često se okreću privatnim instrukcijama kako bi im tamo ukazali na ono u čemu griješe i ispravili pogreške prije nego dođe ispit znanja na školskom satu. Uz postojanje intervencija koje bi uspješno ojačavale samoregulacijske procese, učenici bi češće uspješno i samostalno rješavali zadatke i probleme.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati čestinu i funkciju privatnih instrukcija te povezanost između čestine korištenja privatnih instrukcija te samoeфикаsnosti i samoeфикаsnosti za samoregulaciju učenja za matematiku i strani jezik, na uzorku učenika četvrtih razreda gimnazija ($N=318$).

Općenito, instrukcije koristi 26,7% sudionika, njih 22,3% instrukcije iz matematike, te iz stranog jezika relativno malen postotak od njih 5,6%. Najčešća funkcija privatnih instrukcija i iz matematike i iz stranog jezika je priprema za testove, njih 68,4% tako koristi za matematiku i 52,6% iz stranog jezika. Za matematiku je češći razlog ispravak negativne ocjene i popunjavanje rupa u znanju, dok je za strani jezik češći razlog priprema za maturu. Učenici koji su sudjelovali u fokusnim grupama smatraju da oko polovica učenika iz gimnazija koristi privatne instrukcije i da se najčešće koriste iz prirodnih predmeta, ali i stranih jezika, te da otprilike polovica populacije učenika gimnazija koristi instrukcije. To pokazuje da precjenjuju učestalost njihovog korištenja i upućuje na nepovjerenje prema školi. Smatraju da privatne instrukcije najčešće daju profesori ili studenti koji u tome vide dodatan izvor zarade. Također su rekli da instrukcije daju i članovi obitelji ili prijatelji, te su im tada besplatne. Učenici su se izjasnili da privatne instrukcije služe onima kojima je potrebna pomoć prilikom usvajanja gradiva, zato što profesori nisu dobro objasnili ili nisu samostalno shvatili u školi.

Ne postoje statistički značajne razlike u čestini korištenja privatnih instrukcija sudionika s obzirom jesu li sa sela, iz manjeg grada ili velikog grada. Pretpostavka je da u selima i manjim gradovima ima dovoljno ponude i interesa za korištenje privatnih instrukcija, no treba obuhvatiti veće uzorke, te ispitati karakteristike instruktora.

Pretpostavka ovog istraživanja da postoji negativna povezanost između čestine korištenja privatnih instrukcija i samoeфикаsnosti i samoeфикаsnosti za samoregulaciju djelomično je potvrđena. Dobivena je značajna negativna korelacija samoeфикаsnosti u matematici i čestine korištenja privatnih instrukcija iz matematike. Nema značajne povezanosti između korištenja privatnih instrukcija iz matematike i samoeфикаsnosti za samoregulaciju u matematici, te između korištenja privatnih instrukcija iz stranog jezika i samoeфикаsnosti i samoeфикаsnosti za samoregulaciju u stranom jeziku.

Literatura

Bowman-Perrot, L., Davis, H., Vannest, K., Williams, L. Greenwood, C., Parker, R. (2013). *Academic benefits of peer tutoring: a meta-analytic review of single-case research*. School Psychology Review. Vol. 42, No. 1, 39-55.

Bray, M. (2006). *Private supplementary tutoring: comparative perspectives on patterns and implications*. Compare. Vol. 36, No. 4, 515-530.

Chemers, M. M., Hu, L., Garcia, B.F. (2001). *Academic Self-Efficacy and First- Year College Student Performance and Adjustment*. Journal of Educational Psychology, Vol. 93, No. 1, 55-64.

Caprara, G.V., Fida, R., Vecchione, M., Del Bove, G., Vecchio, G.M., Barbaranelli, C., Bandura, A. (2008). *Longitudinal analysis of the role of perceived self-efficacy for self-regulated learning in academic continuance and achievement*. Journal of Educational Psychology, Vol. 100, No. 3, 525-534.

De Corte, E., Verschaffel, L., Op 't Eynde, P. (2000). *Self-regulation: A characteristic and a goal of mathematics education*. U Boekaerts, M., Pintrich, P. i Zeidner, M. (2000). *Handbook of self-regulation*. (str.687-726). Elsevier Academic Press.

Evans, M.J., Moore, J.S. (2013). *Peer tutoring with the aid of the Internet*. British Journal of Educational Technology, Vol. 44, No. 1, 144-155.

Ireson, J. (2004). *Private tutoring; how prevalent and effective is it?*. London Review of Education. Vol. 2, No. 2, 109-122.

Jokić, B., Ristić Dedić, Z. (2007). *Privatne instrukcije u hrvatskom kontekstu. U sjeni: privatne instrukcije u obrazovanju Hrvatske*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu: Zagreb.

Karsenty, R. (2010). *Nonprofessional mathematics tutoring for low-achieving students in secondary schools: a case study*. Educ Stud Math. Vol. 74, 1-21.

Maurer, T.J., Pierce, H.R. (1998). *A comparison of Likert scale and traditional measures of self-efficacy*. Journal of Applied Psychology. Vol. 83, No. 2, 324-329.

Pintrich, P.R. (2000). *The role of goal orientation in self-regulated learning*. U Boekaerts, M., Pintrich, P. i Zeidner, M. (2000). *Handbook of self-regulation*. (str.451-502). Elsevier Academic Press.

Schunk, D.E., Ertmer, P.A. (2000). *Self-regulation and academic learning*. U Boekaerts, M., Pintrich, P. i Zeidner, M. (2000). *Handbook of self-regulation*. (str.631-645). Elsevier Academic Press.

Usher, E.L., Pajares, F. (2008). *Self-efficacy for self-regulated learning: a validation study*. Educational and Psychological Measurement. Vol. 68, No. 3, 443-463.

Vizek Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V., Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP Vern'.

Wolters, C.A., Pintrich, P.R. (1998). *Contextual differences in student motivation and self-regulated learning in mathematics, english and social studies classrooms*. Instructional Science. Vol. 26., 27-47.

Zimmerman, B.J. (1989). *A social cognitive view of self-regulated academic learning*. Journal of Educational Psychology. Vol. 81, No. 3, 329-339.

Zimmerman, B.J. (2000). *Attaining self-regulation: social cognitive perspective*. U Boekaerts, M., Pintrich, P. i Zeidner, M. (2000). *Handbook of self-regulation*. (str.13-35). Elsevier Academic Press.

Prilog

Poštovani, u okviru istraživanja za diplomski rad provodi se ispitivanje korištenja privatnih instrukcija i procjene sposobnosti za izvedbu zadataka u nastavi. Privatne instrukcije se odnose na uslugudje **jedna** osoba **drugo**j osobi pruža dodatnu **poduku** iz školskih predmeta, a druga osoba te usluge**plaća**.

Tvoje sudjelovanje će mnogo doprinijeti, stoga te molim da na iduća pitanja odgovoriš što iskrenije. Sudjelovanje u istraživanju je anonimno i dobrovoljno, a prikupljeni podaci će biti korišteni isključivo u istraživačke svrhe.

Unaprijed hvala na suradnji! ☺

*Na početku, molimo ispuni nekoliko **općih**podataka:*

1. Spol (zaokružite): M Ž
2. Godina tvog rođenja: _____
3. Prosjek ocjena na kraju prošle školske godine: _____
4. Zaključna ocjena iz matematike na kraju prošle školske godine: _____
5. Zaključna ocjena iz prvog stranog jezika na kraju prošle školske godine: _____
6. Mjesto u kojem si proveo/-la najveći dio svog života:
 - a) Selo ili manje mjesto (do 10 000 stanovnika)
 - b) Manji grad (do 100 000 stanovnika)
 - c) Grad (do 500 000 stanovnika)
7. Molimo, procijeni životni standard tvoje obitelji:
 - a) znatno ispod prosjeka
 - b) ispod prosjeka
 - c) prosječan
 - d) iznad prosjeka
 - e) znatno iznad prosjeka
8. Koja je razina obrazovanja majke:
 - a) Osnovna škola
 - b) Srednja škola
 - c) Viša škola i fakultet
9. Koja je razina obrazovanja oca:
 - a) Osnovna škola
 - b) Srednja škola
 - c) Viša škola i fakultet

8. Koji je radni status majke:

- a) Zaposlena
- b) Nezaposlena
- c) Nešto drugo

9. Koji je radni status oca:

- a) Zaposlen
- b) Nezaposlen
- c) Nešto drugo

Upitnik o korištenju privatnih instrukcija

U ovom je upitniku tvoj zadatak što iskrenije odgovoriti na pitanja o korištenju privatnih instrukcija. Pokušaj se dosjetiti što točnijih podataka o korištenju privatnih instrukcija u posljednjih godinu dana. U drugom pitanju potrebno je nadopuniti odgovor, a u ostalim pitanjima zaokružiti ponuđeni odgovor ili više odgovora.

1. Koristio/-la sam privatne instrukcije u posljednjih godinu dana.	DA	NE
2. Ako si zaokružio/-la DA , navedi za koji predmet ili predmete si koristio/-la privatne instrukcije: _____ _____		

3. Koristio/-la sam privatne instrukcije iz stranog jezika posljednjih godinu dana.	DA	NE
Ako si zaokružio/-la DA , odgovori (moguće je zaokružiti više odgovora):		
4. Privatne instrukcije sam koristio/-la iz razloga: a) kako bih naučio/-la više od onoga što smo čuli na satu, b) da bih ispravio/-la negativnu ocjenu, c) kako bih popunio/-la rupe u znanju, d) kako bih se pripremio/-la za testove, e) da dobijem prolaznu ocjenu, f) kako bih učio/-la za maturu,		
5. Na instrukcije sam išao/-la: g) jer su roditelji tako zahtjevali, h) jer su drugi učenici uzimali privatne instrukcije, pa sam se i ja odlučio/-la za isto i) jer sam sam/-a tražio/-la instrukcije j) iz nekog drugog razloga: _____		

→nastavak na idućoj stranici

6. Koristio/-la sam privatne instrukcije iz matematike u posljednje dvije godine.	DA	NE
<p>Ako si zaokružio/-la DA, odgovori (moguće je zaokružiti više odgovora):</p> <p>7. Privatne instrukcije sam koristio/-la iz razloga:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) kako bih naučio/-la više od onoga što smo čuli na satu, b) da bih ispravio/-la negativnu ocjenu, c) kako bih popunio/-la rupe u znanju, d) kako bih se pripremio/-la za testove, e) da dobijem prolaznu ocjenu, f) kako bih učio/-la za maturu, <p>8. Na instrukcije sam išao/-la:</p> <ul style="list-style-type: none"> g) jer su roditelji tako zahtjevali, h) jer su drugi učenici uzimali privatne instrukcije, pa sam se i ja odlučio/-la za isto i) jer sam sam/-a tražio/-la instrukcije j) iz nekog drugog razloga: _____ 		

Idući zadatak je da procijenite čestinu vlastitog korištenja privatnih instrukcija općenito, te iz stranog jezika i matematike. Zaokružite jedan od ponuđenih odgovora:

1. Općenito, privatne instrukcije sam koristio/-la:
 - a) Jednom ili više puta tjedno
 - b) Jednom u 2 tjedna
 - c) Jednom u mjesec dana
 - d) Jednom u nekoliko mjeseci
 - e) Nijednom
2. Privatne instrukcije za strani jezik sam koristio/-la:
 - a) Jednom ili više puta tjedno
 - b) Jednom u 2 tjedna
 - c) Jednom u mjesec dana
 - d) Jednom u nekoliko mjeseci
 - e) Nijednom
3. Privatne instrukcije za matematiku sam koristio/-la:
 - a) Jednom ili više puta tjedno
 - b) Jednom u 2 tjedna
 - c) Jednom u mjesec dana
 - d) Jednom u nekoliko mjeseci
 - e) Nijednom

Upitnik SE matematika

Molimo te da pažljivo pročitaš svaku tvrdnju i zaokružiš broj ovisno o tome u kojoj mjeri se slažeš s navedenom tvrdnjom. Sva se pitanja odnose na područje **matematike**. Značenje brojeva je sljedeće:

1	2	3	4	5	6	7
<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>Ne slažem se</i>	<i>Donekle se ne slažem</i>	<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	<i>Donekle se slažem</i>	<i>Slažem se</i>	<i>Potpuno se slažem</i>

Siguran/sigurna sam da mogu....

1. ... naučiti gradivo iz matematike.	1	2	3	4	5	6	7
2. ... savladati i najteže dijelove gradiva, ako se potrudim.	1	2	3	4	5	6	7
3. ...naučiti rješavati zadatke vezane uz gradivo koje obrađujemo.	1	2	3	4	5	6	7
4. ... razumjeti sve dijelove gradiva iz matematike.	1	2	3	4	5	6	7
5. ... naći način kako da naučim rješavati i one najteže zadatke.	1	2	3	4	5	6	7
6. ... shvatiti i najsloženije dijelove gradiva iz matematike.	1	2	3	4	5	6	7
7. ...napisati domaću zadaću na vrijeme.	1	2	3	4	5	6	7
8. ...natjerati se na učenje unatoč drugim zanimljivim stvarima koje mogu raditi.	1	2	3	4	5	6	7
9. ...uvijek se koncentrirati na nastavni sadržaj tijekom sata.	1	2	3	4	5	6	7
10. ...voditi dobre bilješke za vrijeme sata.	1	2	3	4	5	6	7
11. ...isplanirati sve što trebam napraviti iz matematike za sljedeći dan.	1	2	3	4	5	6	7
12. ...organizirati svoje školske obaveze.	1	2	3	4	5	6	7
13. ...dobro zapamtiti gradivo obrađeno na satu i u udžbenicima.	1	2	3	4	5	6	7
14. ...urediti mjesto za učenje bez ometanja.	1	2	3	4	5	6	7
15. ...natjerati se da radim matematiku.	1	2	3	4	5	6	7

Upitnik SE strani jezik

Molimo te da pažljivo pročitaš svaku tvrdnju i zaokružiš broj ovisno o tome u kojoj mjeri se slažeš s navedenom tvrdnjom. Sva se pitanja odnose na područje **prvog stranog jezika**. Značenje brojeva je sljedeće:

1	2	3	4	5	6	7
<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>Ne slažem se</i>	<i>Donekle se ne slažem</i>	<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	<i>Donekle se slažem</i>	<i>Slažem se</i>	<i>Potpuno se slažem</i>

Siguran/sigurna sam da mogu....

1.	... naučiti gradivo iz stranog jezika.	1	2	3	4	5	6	7
2.	... savladati i najteže dijelove gradiva, ako se potrudim.	1	2	3	4	5	6	7
3.	...naučiti rješavati zadatke vezane uz gradivo koje obrađujemo.	1	2	3	4	5	6	7
4.	... razumjeti sve dijelove gradiva iz stranog jezika.	1	2	3	4	5	6	7
5.	... naći način kako da naučim rješavati i one najteže zadatke.	1	2	3	4	5	6	7
6.	... shvatiti i najsloženije dijelove gradiva iz stranog jezika.	1	2	3	4	5	6	7
7.	...napisati domaću zadaću na vrijeme.	1	2	3	4	5	6	7
8.	...natjerati se na učenje unatoč drugim zanimljivim stvarima koje mogu raditi.	1	2	3	4	5	6	7
9.	...uvijek se koncentrirati na nastavni sadržaj tijekom sata.	1	2	3	4	5	6	7
10.	...voditi dobre bilješke za vrijeme sata.	1	2	3	4	5	6	7
11.	...isplanirati sve što trebam napraviti iz stranog jezika za sljedeći dan.	1	2	3	4	5	6	7
12.	...organizirati svoje školske obaveze.	1	2	3	4	5	6	7
13.	...dobro zapamtiti gradivo obrađeno na satu i u udžbenicima.	1	2	3	4	5	6	7
14.	...urediti mjesto za učenje bez ometanja.	1	2	3	4	5	6	7
15.	...natjerati se da vježbam strani jezik.	1	2	3	4	5	6	7

